

contineant, quorum etiam ipsum Petrar-
cham aliquando vehementer puduit. Talibus
videlicet sanctis prophetis digni sunt Luth-
rani, et Calvinistæ, qui juventutem libris
suis corrumpant, qui Deam Venerem et
prolem ejus Cupidinem pro summis numini-
bus venerentur, qui vel triumphos amoris
canant, vel confictis fabulis expugnandæ pu-
dicitæ artes doceant. Istud credo, evange-
lium ab antistite vestro Beza didicistis, cu-
jus exstant tot carmina amatoria in Candi-
dam, quædam etiam turpissima in eandem,
ac puerum Audebertum; et qui non alia de
causa præfationem in Psalmos penitentiales
Latinis versibus scripsit, nisi ut formam
Bethsabeæ impudicissime (ut fecit) nobis
depingeret. Disce miser, aliquando tandem,
quanto sit Ecclesiæ Catholicæ, quam vestræ
sanctior disciplina, cum illos ipsos libros vos
appelletis sacros, et iterum, atque iterum
typis excusos populo obtrudere nitamini,
quos censura Ecclesiæ Catholicæ legi ob im-
punitatem, et corruptelam juventutis prohi-
bet. Jam quod addit hos auctores sine animi
perturbatione de Romano Pontifice esse lo-
cutos, quis credat, cum Dantes factione, ut
dixi, Gibellinus eos fere Pontifices solum
reprehendat qui Gibellinis præter cæteros
adversabantur. Nicolaum III, Bonifacium
VIII, Clementem V. Nam a Petrarcha tria
illa cantica in Curiam Romanam non sine
magna animi perturbatione scripta, cum
aulicis infensus esse cœpisset, clarius est
quam ut sit a nobis necesse dici. Quod de-
nique ad vaticinium illud pertinet, quo illi
Romani Pontificatus ruinam præsignificasse
vobis visi sunt, si quidem illi tale aliquid
prædixerunt, id ipsum de vaticinio ipsorum
dicimus, quod de similibus prophetis olim
Ezechiel cap. XIII. pronunciavit: Veh pro-
phetis insipientibus qui sequuntur spiritum
suum, et nihil vident. Tentaverat quondam
Martinus Lutherus horum omnium, qui nunc
in Ecclesiam Catholicam debachantur, pa-
rens, futura prædicere, ac in epistola qua-
dam anno 1521. cum illa inscriptione edita
fidelem admonitionem ad omnes Christianos,
audacter prædixit, post biennium fore, ut
papæ, cardinales, episcopi, presbyteri, mo-
nachi, moniales, turres, campanæ, et quic-
quid ecclesiasticum est, in auras diffunderet,
atque evanesceret, modo, ipse illo biennio
concionari, et scribere, ut cœperat sineretur,
sed permissus est non duos, ut petebat, sed
fere viginti et duos annos summa libertate

scribere, ac docere, nec tamen quidquam
eorum quæ prædixit, evenit. Atque eundem
exitum omnia ejusmodi vaticinia necessario
sortientur, quæ cum prophetæ illius omni-
potentis vaticinio pugnant: *Super hanc pe-
tram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ in-
feri non prævalebunt adversus eam.* Matth. XVI.

CAPUT XIII.

Quia vero Pius V Pontifex optimus, et
sanctissimus carmina illa Petrarchæ, quæ
adversus Urbem Romam impie scripta fue-
rant, abradi jussit, inde sumpta occasione,
adversarius in extrema declamatione sua
tragice deplorat, quod libri sacræ Scripturæ
non passim lingua vulgari unicuique permif-
tantur. Sed causam istam tam inepte et im-
perite agit, ut nisi inscitiam ejus ex toto
ipsius opere deprehenderem, suspicarer for-
tasse eum prævaricari dedita opera voluisse.
Primum ait, Ecclesiæ Catholicæ Præsules,
et pastores id unum satagere, ut hominibus
persuadeant, eos qui legunt Scripturas sa-
cras novi, ac veteris testamenti, hæreticos
fieri. Sed quale est hoc mendacium? An non
Scripturæ sacræ utriusque testamenti Sum-
mo Pontifice, non solum approbante, sed
etiam jubente passim publice et privatim in
templis, in scholis, in domibus leguntur?
Deinde addit, impie prohiberi lectionem bi-
bliorum lingua vulgari, cum Moses in lege
veteri jusserit ut sacerdotes ad populum
lingua materna conciones haberent? O acu-
men, quasi vero Ecclesiæ Catholicæ sacer-
dotes non lingua materna ubique ad populos
concionentur. Tertio dicit Christum quoque
id ipsum discipulis imperasse, ut videlicet
ad populum vulgari idiomate loquerentur.
Et quamquam vulgaris idiomatis nulla in
Evangelio, ut nec in lege Mosis, mentio fit,
admittimus tamen ad gentes ad quas docen-
das missi erant, Apostolos lingua vulgari
esse concionatos, quod ut dixi, etiam hoc
tempore faciunt Catholici Sacerdotes. Sed
iidem cur quæso lingua minime vulgari epi-
stolas conscripserunt, si eas a vulgo legi
voluerunt? Nam certe B. Paulus ad Roma-
nos non romane sed græce scripsit, et Apo-
stoli Petrus et Jacobus ad Hebræos non he-
braice sed græce litteras dederunt; et S.
Joannes Parthis non Particam, sed Græcam
epistolam misit. Quarto dicit, ab Apostolo
Paulo serio Christianis omnibus denunciari,
ut sacras litteras investigent, ac scrutentur.

Atqui hoc præceptum Apostolicum in 14.
quæ exstant, Paulinis Epistolis non inveni-
tur; si Calviniani quintam decimam forte
habent, non graventur eam cum cæteris
communicare. Sed quando Paulus Apostolus
hoc juberet, qui, ut dixi, ad Romanos ea
lingua scripsit, quam vulgus non intelligen-
bat; qui serio monet ad Ephes. iv. positos
in Ecclesia doctores, et pastores, ut videli-
cet non deessent, qui divinas litteras impe-
ritæ multitudini exponerent? Postremo ar-
gumentum inde petit adversarius, quod Ma-
homethus populis suis persuaserit, ad eos
non pertinere libros legis Domini per se
evolvere, cum id proprium sacerdotum sit,
sed utrum Mahomethus id præceperit, ad-
versarius noster viderit. Nos vero non in Al-
corano pseudoprophetæ Mahomethi, sed in
Malachia sancto, fidelissimoque propheta,
legimus: *Labia sacerdotis custodiunt scienti-
am et legem requiretis ex ore ejus: quia An-
gelus Domini exercituum est.* Malach. II. (1).
Et sanctum Basilium gravissimum doctissi-
mumque Patrem, præfecto culinæ impera-
toriæ locum e divina Scriptura proferenti
respondisse scimus: « Tuum est de pulmen-
tis cogitare, non dogmata divina deco-
quere », id quod refert Theodoretus lib. iv.
historiæ eccles. cap. 17. Sanctum quoque
Hieronymum, clarissimum Ecclesiæ Catho-
licæ lumen, non ignoramus quam acriter
reprehenderit, in epistola ad Paulinum, pra-
vam illam consuetudinem, qua sibi divinas
litteras omnes vendicabant, cum tamen alio-
qui veteri proverbio, tractent fabrilis fabri.
Atque hactenus de illa declamatione, qua
Summum Pontificem Antichristum esse fru-
stra probare adversarius contendebat.

CAPUT XIV.

*Responsio ad ea, quæ ex Dante Aligherio con-
tra Sedem Apostolicam adferuntur.*

Venio nunc ad ea, quæ ex Dante poeta
italico in medium adferenda libelli auctor
judicavit. Ea licet multa et varia sint, tamen
omnia ad quinque capita revocari possunt.
Primum enim in opere illo Dantis certorum
Pontificum et Cleri etiam totius vitia deteguntur;
deinde locus Apocalypsis de Baby-
lone ad Summos Pontifices applicatur; ter-
tio sacrificium Missæ juxta Lutheranorum
errorem improbari videtur; quarto Lutheri
adventus, et prædicatio prophetico spiritu,

si adversariis credimus, præsignificatur;
quinto Indulgentiæ pontificiæ reprehendi vi-
dentur. Ordiamur a primo. Quinque Ponti-
ces a Dante reprehensos adversarius anno-
tavit, Anastasium II, Nicolaum III, Bonifa-
cium VIII, Clementem V, et Joannem XXII.
Addere poterat ad alios etiam Cœlestinum
V, hos enim sex ex tam ingenti numero
Summorum Pontificum in toto illo opere re-
prehendit. Sed in Anastasio ex inscitia tur-
piter lapsus est. Scribit enim Anastasium
inter hæreticos in gehenna puniri, ob hære-
sim quamdam Photini.

CANT. 11 DELL'INFERNO.

*Ci raccostamo dietro ad un coperchio
D'un grande avello, ov'io vidi una scritta
Che diceva, Anastasio Papa guardo
Lo qual trasse Fotin da la via dritta.*

Commentarius adversarii ad hunc locum
habet, Photinum in Thessalia docuisse Spi-
ritum sanctum a Patre non procedere; et
Filius minoris auctoritatis esse quam Pa-
trem: atque hanc hæresim ita placuisse
Anastasio II Pontifici, ut eam etiam publice
defendere sit conatus, proinde jure a Dante
inter hæreticos numerari. Ac Dantes quidem
aliqua venia dignus est, quippe qui Marti-
num Polonum, Gratianum, et alios quosdam
erroris sui habuit auctores. Illi enim Dante
antiquiores scriptum reliquerunt, Anasta-
sium Pontificem in eo peccasse, quod Aca-
cium Eutychnianæ hæresis fautorem, et a
Prædecessoribus suis juste depositum, in
sedem Constantinopolitanam revocare vo-
luerit, quodque Photino cuidam Thessalo-
nicensi Acacii amico sine consensu Episco-
porum cæterorum temere communicaverit.
Addunt etiam, prædictum Anastasium ob
id peccatum divina ultione percussus mi-
sere periisse. Quæ omnia falsa fabulosaque
sunt, nam certissimis testibus constat, Aca-
cium multo ante obiisse diem suum, quam
Anastasius pontifex fieret: testantur id Eva-
grius lib. III. histor. cap. 23. Nicephorus
lib. xv. cap. 17. et Liberatus in Breviario de
causa Nestoriana cap. 18. Quomodo ergo
fieri potest, ut Anastasius Acacium ad se-
dem revocare voluerit, quem jam olim de-
functum esse constabat? Deinde, nonne ex-
stat epistola doctissima et pulcherrima hujus
Anastasio Pontifici optimi ad Anastasium
imperatorem, in qua totis viribus persua-
dere nititur, ne nomen quidem Acacii tole-

(1) Malach. II, 7.

randum esse? Sed occasionem fabulæ dedit, quod illo ipso tempore vixit Anastasius imperator, hæresi Eutyehiana infectus, qui et Acacio favebat, et fulmine ictus interiit, ut scribunt Cedrenus, Zonaras, et Paulus Diaconus in ejus vita. Quod ergo ad Anastasium imperatorem proprie pertinebat, vel inscitia, vel malitia scriptorum ad Anastasium Pontificem retulit, atque hæc ad Dantem. Ad commentarium adversarii breviter respondemus, in eo tria splendida mendacia contineri. Non enim Anastasius IV, ut iste somniat, sed secundus fuit, de quo loquitur Dantes. Nec Photinus ille Spiritum sanctum a Patre procedere, ut iste sine ullo fundamento affirmat, inficiabatur, sed Acacio tantum Eutyehianistæ favebat. Nec denique Anastasius Photini errorem publice defendisse usquam legitur, nisi apud istum vere commentitum commentarium. Auctores enim supra citati, quos Dantes secutus videtur, tantum scribunt, Anastasium sine consensu Episcoporum et clericorum totius Ecclesiæ Photino communicasse. Jam vero in Cœlestino V nihil aliud Dantes reprehendit, nisi quod Pontificatu sponte se abdicarit; sic enim habet.

CANT. 3 DELL'INFERNO.

*Guardai e vidi l'ombra di colui,
Che fece per villate il gran rifiuto.*

Sed hunc locum neque adversarius annotavit, quod nihil ad rem ejus pertineret, nèque Dantes vere judicavit. Fuit enim Cœlestinus vir sanctissimus, et tam ante Pontificatum, quam etiam post, miraculis plurimis illustris, ut ex ejus vita intelligi potest, quam et docte, et fideliter scripsit Cardinalis Cameracensis Petrus ab Alliaco. Cæteros quatuor Pontifices Nicolaum, Bonifacium, Clementem, et Joannem, et generatim clericos omnes, Dantes quidem non parum vituperat, sed ob vitam et mores, non ob fidem, et doctrinam, neque hæreticos, aut antichristos usquam vocat. Quid autem mirum esset, si in tam numeroso Summorum Pontificum ordine, pauci quidam invenirentur vitæ parum integræ et probatæ, an ideo quia pauci quidam minus sancte vixerunt, sedes ipsa Apostolica antichristiana dicenda est, cum et antea, et postea plurimi viri sanctissimi, eandem Apostolicam Sedem tenuerint? An vero non possemus cum sancto Augustino de Summis Pontificibus disputante, libere dicere, in illum ordinem Episcoporum qui ducitur ab

ipso Petro usque ad Anastasium, jam usque ad Clementem VIII qui nunc in eadem cathedra sedet, etiamsi quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ, et innocentibus Christianis, quibus Dominus prævidens, ait de præpositis malis: « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, et non faciunt », ut certa sit spes fidelis, quæ non in homine, sed in Domino collocata numquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur. Quid? quod, ut supra dixi, Dantes factione Gibellinus in reprehensione Pontificum et Cleri merito suspectus haberi debet, cum odio potius inimicorum, quam veritatis amore adscribendum animum appulisse videatur. Accedit postremo, quod adversarius etiam noster in quibusdam rebus Danti fidem habendam esse negat, quod eum vulgi opinionem secutum esse dicat, ut in donatione et lepra Constantini. Quod si adversario licuit Danti, quem ut prophetam coli voluit, fidem interdum non habere: cur nobis non liceat eidem Danti, quem poetam non prophetam fuisse scimus, interdum etiam fidem non habere? atque hæc de primo.

CAPUT XV.

Alterum caput erat de loco Apocalypsis de quo sic loquitur Dantes.

CANT. 19. DELL'INFERNO. Apoc. 17.

*Di voi Pastor s'accorse'l Vangelista
Quando colei che siede sopra lacque
Pultaneggiar co' Regi a lui fu vista.
Quella che con le sette teste nacque
Et da le dieci corna hebbe argomento
Fin che virtute al suo marito piacque.*

Hic vero triumphat adversarius, sed plane ante victoriam, nam in eodem cantico Dantes agnoscit verum Ecclesiæ Catholicæ pastorem fuisse Nicolaum illum tertium de quo loquebatur, cum summos Pontifices per mulierem illam meretricem significatos esse diceret.

*Et se non fusse, ch'ancor lo mi vieta
La reverentia delle sonne chiavi.
Che tu tenesti nella vita lieta.
Fuserei parole ancor piu gravi.
Che l'avaritia vostra il mondo attrista
Calcando i buoni, e su levando i pravi
Di voi Pastor s'accorse'l Vangelista etc.*

Cum igitur ob summarum clavium reverentiam, quas Nicolaum Pontificem habuisse in terris confitetur, ne in Inferno quidem Dan-

tes audeat contumeliose illum alloqui: certe non Antichristum, sed verum Christi Vicarium fuisse illum censebat, etiamsi ob avaritiam cum meretrice illa de Apocalypsi eundem conferri posse judicaverit. Deinde quis neget veteres patres doctissimosque scripturæ sanctæ interpretes uni Danti anteponendos esse? Porro nullus unquam veterum hunc locum Apocalypsis de Romana Ecclesia, aut summo ejus Pontifice accipiendum esse docuit. Sanctus Augustinus tract. in Psalm. xxvi. et Arethas, Haymo, Beda, et Rupertus in comment. hujus cap. xvii. Apocal. per magnam illam meretricem universam diaboli Civitatem, id est, omnem impiorum multitudinem significatam volunt. Cæteri, ut Tertullianus, et Hieronymus supra citati, de Roma quidem locum illum exponunt, sed de Roma Ethnica, et imperatoribus ejus paganis, qui Christi Ecclesiam in ipsa Urbe ita persequebantur, ut plane juxta verba Joannis meretrix illa magna ebria dici posset de sanguine Martyrum Jesu. Sed jamdudum Roma ad Christi fidem per Apostolorum Principes conversa, ut idem sanctus Hieronymus ait lib. ii. contra Jovinianum, blasphemiam in fronte scriptam Christi confessione delevit, et ut magnus loquitur Leo, serm. de SS. Petro et Paulo: « De magistra erroris discipula facta es veritatis: et per ejusdem sancti Petri sedem caput orbis effecta latius præsidet religione divina, quam dominatione terrena ».

CAPUT XVI.

Tertium ad sacrificium Missæ pertinet, et in illis verbis continetur.

CANT. 33. DEL PURGATORIO.

*Sappi che'l vaso che'l serpente ruppe
Fu e non è: ma chi n'hà colpa creda
Che vendetta di Dio non teme suppe.*

Hunc enim locum adversarius ita exponit, ut velit, vas quod fuit et non est, esse Romanam Ecclesiam designatam per bestiam illam, de qua dicitur in Apocalypsi cap. xvii. fuit et non est, et quia suppa lingua Italica significat panem vino maceratum, scribit impius iste juvenis, per eam vocem significari Eucharistiam, ac sententiam Dantis esse non placari Deum sacrificiis Catholicorum Sacerdotum, quæ in specie panis et vini Domino offeruntur. Et quidem quod attinet ad vas illud confractum, non negamus eo vase

Romanam Ecclesiam designari, quam Dantes ob corruptam morum disciplinam in deterius mutata cum cerneret, dixit, fuisse, sed non esse: quod autem dixit non esse, per comparisonem accipiendum est, non absolute; neque enim significare voluit, non esse jam Romæ Ecclesiam, sed non esse talem qualis aliquando fuerat, si de moribus, et vitæ integritate agatur, nam alioqui Ecclesiam Romæ esse, et Summos Pontifices Christi locum in terris gerere ex ipso Dante paulo post luce clarius ostendimus. In eo vero quod de pane et vino scripsit Dantes, explicando, toto cœlo adversarius aberravit, nam Landinus, qui commentaria in Dantem scripsit, ubi ad hunc locum venit, ex testimonio Imolensis antiqui interpretis hujus poetæ, et ex monumentis quibusdam filii ejusdem Dantis, et ex communi Florentinorum consensu docet, aluisse Dantem hoc loco ad superstitionem, quæ suo tempore vigeat Florentiæ; existimabant enim illius ætatis homines eos qui homicidium perpetrassent, non posse in manus inimicorum devenire, si super occisi tumulum panem vino maceratum comedissent, atque ea de causa cognati ejus, qui cæsus fuerat, diligenter tumulum custodiebant, ne forte homicidæ super eum tumulum cibo illo vescerentur, antequam eadem alia cæde ulti essent. Ad hanc igitur sui temporis consuetudinem, sive potius superstitionem, Dantes respiciens, minatur divinam vindictam iis, qui Ecclesiam male vivendo deformant: atque addit eis minime profuturam superstitionem illam, quam sibi prodesse parricidæ falso, atque impie credunt.

CAPUT XVII.

Sequitur quartum caput, quo carmina illa continentur, quibus Lutherum a Dante præsignificatur adversarius credit.

CANT. ULT. DEL PURGATORIO.

*Non sarà tutto tempo senzà reda.
L'Aguglia, che lasciò le penne al carro.
Perche divenne mostro, e poscia preda.
Ch'i veggio certamente, e però'l narro.
A darne tempo già stelle propinque.
Sicure d'ogni intoppo, e d'ogni sbarro.
Nel quale un cinque cento dieci e cinque
Messo di Dio ancidera la fuja.
Et quel Gigante che con lei delinque.*

Hic adversarius, ut se acutissimum ænigmatum interpretem esse demonstrat, tempus

significari affirmat, quo Lutherus conciones suas adversus Ecclesiam et Summos Pontifices exorsus est. Is enim annus fuit quingentesimus septimus decimus supra millesimum. Parum autem interest inter annum quingentesimum quintum decimum notatum a Dante, et annum quingentesimum septimum decimum, quo Lutherus apparuit. Sed non advertit novus iste Oedipus, Dantem per eum numerum non tempus, sed personam significasse, non enim ait, anno quingentesimo quinto decimo nuncius Dei venit, sed tempus erit, cum quidam a Deo missus adveniet, qui per numerum 515. significatur, in qua re imitari voluit Dantes locum illum cap. XIII. Apocalypsis, ubi nomen Antichristi per numerum 666. describitur. Deinde si numerum annorum Lutheranae praedicationis Dantes praevideisset, cur a vero per integrum biennium aberrasset? cur etiam mille annos omisisset? Adhuc cum tam aperte Dantes per nuncium illum Dei Imperatorem designet, cum dicat, non semper Aquilam haerede carituram, unde quæso in mentem venire potuit ulli homini, ut per eum nuncium Lutherum ex Monacho apostatam, ac privatum hominem intelligeret? et cum Dantes praedicat, nuncium illum non solum oppressurum meretricem, sed etiam Gigantem, quicum ea fornicabatur, et per Gigantem adversarius noster Philippum Pulchrum Gallicarum regem, qui Clementis V. temporibus vixit, significatum fuisse concedat, quanta quæso amentia fuit, per eum Nuncium Lutherum accipere, et interpretari, quasi Lutherus Philippum illum debellaturus esset, qui ante obiit quam Lutherus nasceretur? Vera igitur expositio, quæ ex ipsius Dantis testimonio colligitur, hæc est, per numerum quingentorum quindecim, nomen describitur trium litterarum videlicet, dux, siquidem numerus ille Latine sic scribitur DXV. eadem vero litteræ transpositæ faciunt Dux. Porro per eum ducem principem Veronæ intelligi voluit, qui Chanes Scaligerus nominabatur, cum enim ab eo Principe multa beneficia Dantes accepisset, atque ei more poetico adulari vellet, praedicit fore, ut is aliquando Imperio Romano ac praesertim per omnem Italiam potiatur: et non solum Ecclesiam ditione temporali spoliet, sed etiam regem Galliae Philippum in ordinem redigat. Id ita esse perspicuum est ex primo Cantico de rebus Inferorum, ubi similia praedicens et nomen Canis exprimit, et Civitatem ejus describit.

*Molti son gl'animali à cui s'ammoglia
E più saranno ancora in fin che'l veltro.
Ferrù che la farà morir con doglia,
Questi non ciburà terra, nè pellro
Ma sapienza, ed amore e virtute
Et sua nation sarà tra Feltro è Feltro.*

Sita enim Verona est inter Feltrum Romanodiolæ, et Feltrum Marchiæ Trivisanæ. Idem etiam aperte colligitur ex cantic. 17. Paradisi. Cæterum vaticinium istud non alium exitum habuit, quam inanis adulatio, et poeticum somnium merebatur.

CAPUT XVIII.

Restat postremum caput, in quo adversarius indulgentias Pontificias a Dante reprehendi credidit, hæc sunt verba Dantis.

CANT. 29. DEL PARADISO.

*Ma tal uccell'nel becchetto s'annida,
Che s'el volgo'l vedesse, vederebbe
La perdonanza, di che ei si confida.*

Sed hic locus nihil omnino facit contra indulgentias, siquidem ut exponit Landinus, et res ipsa clamat, eos concionatores Dantes reprehendit, qui falsas indulgentias praedicant, et turpis lucri gratia venias peccatorum auditoribus pollicentur, cum pontificis testimonium nullum proferre possint, quos quidem concionatores, si qui jam sunt, ut impostores, et falsarios Catholici omnes reprehendunt; loqui autem de ejusmodi Dantem impostoribus patet ex versibus qui proxime sequuntur.

*Per cui tanta stultitia in terra crebbe,
Che senza prova d'alcun testimonio,
Ad ogni promission si correrebbe.*

et paulo infra.

Pagando di Moneta senza conio.

Ubi significat, ejusmodi concionatores iis, a quibus eleemosynas accipiunt ratione indulgentiæ, solvere pecunias sine impresso ullo signo, quæ nihil valept.

CAPUT XIX.

Atque hactenus respondimus ad ea, quæ ex Dante protulit adversarius, nunc audire eum necesse erit ex eodem Dante, quæ forte non cuperet. Proferemus enim testimonia plurima, atque apertissima Dantis, non solum pro summa Roman. Pontificis auctoritate, et dignitate, sed etiam pro aliis nonnullis fidei nostræ capitibus, ut adversarius intelli-

gat, se Dante judice non modo causa cecidisse, sed etiam plane hæreticum et impium esse.

De sancto Petro sic loquitur Dantes.

CANT. 24. DEL PARADISO.

*O luce eterna del gran viro,
A cui nostro Signor lasciò le chiavi,
Ch'ei portò giù da questo gaudio miro.*

De Urbe Roma sic.

CANT. 2. DELL'INFERNO.

*Non pare indegno ad huomo d'intelletto,
Ch'ei sù de l'Alma Roma, e di suo impero
Nel'empireo ciel'per padre eletto.
La quale, e'l quale à voler dire il vero,
Fur stabilite per lo loco santo
V'siede il successor del maggior Piero.*

Audisne, Romam non Antichristi locum esse, sed Urbem almam, et locum Sanctum, de cælo stabilitum, ubi successor Petri sedem habet?

Alio loco Nicolaum III. Papam jam defunctum sic alloquitur.

CANT. 19. DELL'INFERNO.

*Et se non fosse, ch'ancor le mi vieta.
La riverentia delle somme chiavi
Che tu tenesti nella vita lieta
Io userei parole ancor più gravi.*

Audisne qua reverentia Dantes Pontificem, etiam mortuum prosequatur, licet ei præter cæteros infensus esset.

Alio loco describens captivitatem Bonifacii VIII. ita cecinit.

CANT. 20. DEL PURGATORIO.

*Veggio in Anagna entrar lo fior d'alisio.
E nel Vicario suo Christo esser catto.
Veggiolo un'altra volta esser deriso;
Veggio rinovella l'aceto e'l fele,
E tra vivi ladroni esser anciso.
Veggio'l novo Pilato si crudele,
Che cio no'l satia, ma senza decreto,
Porta nel tempio le cupide vele.
O Signor mio quando sarò mai lieto
A veder la vent'letta, che nascosa
Fa dolce l'ira tua nel tuo secreto.*

Audisne illum ipsum Pontificem Bonifacium, quem ob malos ejus mores, vel ob contrariam factionem Dantes sæpe reprehendit, Vicarium Christi nominari, et injuriam illi factam, Christo factam judicari? Non igitur Dantes more lutherico, et calvinistico Pontificem Summum Antichristum esse putabat, etiamsi alioqui illum reprehenderet, quod vitam, et mores minus probatos habere videretur.

Alio loco de eodem sic loquitur.

CANT. 22. DELL'INFERNO.

*Ne somno offitio, ne ordini sacri
Guardò in se.*

Audisne ut summum officium, sacrosque ordines cum pravis moribus in Bonifacio Dantes agnoscat?

Alio loco scribit se occurrisse animæ Adriani V Pontificis et continuo in genua procubuisse ut cum ea anima loqueretur, ob summam dignitatem, quam in terris gesserat.

CANT. 19. DEL PURGATORIO.

*Io m'ero inginocchiato, et volea dire,
Ma com'io cominciai ed ei s'accorse
Solo ascoltando del mio riverire,
Qual cagion, disse, in giù così ti torse?
Ed io à lui per vostra dignitate.*

Alio loco de Papa Agapeto ita scribit.

CANT. 6. DEL PARADISO.

*Ma beno'letto Agapito, che fue
Sommo Pastore alla fede sincera
Mi ridrizzò con le parole sue.*

Alio loco de Clemente V. quem præter omnes alios reprehendere solet, scribit.

CANT. 30. DEL PARADISO.

*Et fia perfetto nel foro divino.
All'hor tal: che in palese et in coverto
Non anderà con lui, con un camino;
Ma poco poi sarà da Dio sofferto
Nel santo officio.*

Alibi contra eos, qui sectarios audiunt omnia doctrina Ecclesiæ, ac Summi Pastoris, ut hoc tempore Lutherani, et Calvinistæ faciunt.

CANT. 5. DEL PARADISO.

*Siate Christiani à movervi più tardi.
Non siate come penne ad ogni vento.
Et non crediate, ch'ogni acqua vi lavi,
Havele il vecchio, e'l novo testamento,
E'l Pastor della Chiesa che vi guida
Questo vi basti à vostro salvamento.*

Alio loco docet merita operum bonorum, quæ adversarius noster cum Magistro suo Calvino non agnoscat.

CANT. 25. DEL PARADISO.

*Speme, diss'io è un attender certo
Della vita futura, il qual produce
Gratia divina, e precedente merito.*

Alio loco asserit arbitrii libertatem, cujus ne nomen quidem Calvinistæ ferre possunt.